

A první generálův závěr spočíval v tom, že představa všeobecného a úplného odzbrojení je v dané situaci utopii. Bude-li uvažovat dohlednou budoucnost, pak realizovatelná je perspektiva omezování zbrojení a výzbroje.

Velký problém ale nastává hned zpočátku — technika odzbrojování, zejména účinná kontrola. Co kontrolovat, když za prvé existují zbraně kontrolovatelné, ale žádná strana nechce podstoupit riziko prozrazení toho, co má být utajeno, a za druhé jsou i druhy činnosti dokonale utajitelné, jako jsou zásoby štěpného materiálu či prostředků bakteriologické války. Kontrolou účinnou, která by nebyla indiskrétní, by mohla být podle gen. Genevey kontrola výroby, umožňující počítat zbraně, aniž se prozradí jejich umístění. Tato zajímavá myšlenka vychází ze zjištění, kdy a v jakém množství která zbraň potřebuje náhradní díl, kdy je vůbec vyřazována, a tudíž doplňována či nahrazována. Generál tvrdí, že kontrola výroby by do patnácti let poskytla uspokojivý soupis zbraní hodných zmínky a kontrola výroby náhradních dílů i generálních oprav přinesla značnou míru ukazatelů o množství výzbroje v používání. Ovšem, i tu je háček — taková kontrola vydává informace o vědecké, technické a hospodářské činnosti země podrobené kontrole.

Generál učinil stručný exkurs do historie odzbrojování a pak si postavil otázku, co je předmětem odzbrojování. Jeho výchozím bodem je závěr, že ve světě, ve kterém žijeme, by nukleární zbraně neměly ohrožovat, ale zajišťovat mír. Na-

bízí se dvojí postup: 1. nedopustit, aby se dnešní situace zhoršovala; 2. zdokonalit stabilitu jaderné rovnováhy. Z tohoto závěru vycházejí návrhy, o kterých se nyní diskutuje v odzbrojovacích jednáních: a) nešíření nukleárních zbraní; b) omezení protiraketové obrany. To ovšem nevylučuje, že jaderné zbraně použije politik v mezinárodní, krizové situaci. Generál tudíž zastává názor, že je třeba omezit nikoli zásoby atomových výbušnin, jejichž kontrola je nemožná, nýbrž počet nosičů, letadel či raket. V oblasti klasických zbraní je možné jejich snižování. Ovšem, generál upozornil i na další zapomínanou, protože velmi delicate oblast — mezinárodní obchod se zbraněmi. Většina států světa nemá válečný průmysl, měly by tedy ty státy, které zbraně vyrábějí, nakládat s jejich prodejem velmi opatrně.

Závěrem se francouzský host zmínil o překážkách v odzbrojování, z nichž stojí za zmínku: spoléhání na „odstrašení“; nedůvěra ke kontrole; obava, aby ve veřejném mínění nezbudil negativní ohlas zásah do tak citlivé oblasti, jakou je národní obrana. Ovšem spíše s ním budeme souhlasit, že je slabá hybná síla odzbrojování, neboť ve světě nepanuje duch míru. Omezení výzbroje by mohlo být jednou z cest k jeho dosažení.

Přednáška gen. Genevey byla sympatická svou otevřeností i úsilím jejího autora realistický, věcně a bez politických či ideologických šablon posoudit možnosti postupného odzbrojování.

Jaroslav Sedivý

DISKUSE S G. MERZYNEM O ČESKOSLOVENSKO-ZÁPADONĚMECKÝCH VZTAZÍCH

Dne 1. listopadu 1967 byla v Ústavu pro mezinárodní politiku a ekonomii uspořádána diskuse s ředitelem hamburského Ústavu pro politiku a vědu Gerhardem Merzynom. Hosta uvítal ředitel ÚMPE dr. A. Šnejdárka, který zdůraznil prospěšnost a užitečnost mezinárodních vědeckých diskusí a výměny názorů na hlavní problémy světového vývoje a v daném případě i na otázky československo-západoněmeckých bilaterálních vztahů.

G. Merzyn v úvodu svého proslovu zdvihl, že lidé ve východní i západní Evropě mají v současné době podobné problémy a starosti, k nimž patří především zajištění stability, bezpečnosti a míru v Evropě. Potom stručně charakterizoval činnost hamburského Ústavu pro politiku a vědu. Ústav je ze 75 procent orientován na lektorskou práci a z 25 procent na výzkumnou práci v oblasti vztahů věda — politika. Vyvíjí lektorskou činnost i v zahraničí, mj. i v ně-

kterých socialistických státech (SSSR, Jugoslávie).

Ředitel Merzyn se pak zabýval některými hlavními světovými politickými problémy a jejich vývojovými tendencemi. Konstatoval, že dochází k velkému přeskupování na Východě i na Západě. Probíhá přechod od antagonistické bipolárnosti k mírové koexistenci, ke kooperaci, k polycentrickému světovému řádu. Je naděje, že regionální stabilizace a kooperace nabudou ve světě převahy. Tento přechod od antagonismu, od bipolárního světa k světu polycentrickému a kooperativnímu je nutno podporovat. G. Merzyn přitom zdůraznil, že podle jeho názoru bude mít v tomto povolném procesu rozhodující význam konvergence problémů, skutečnost, že na Východě i na Západě vznikají a vnucují se podobné otázky, přičemž ani jejich řešení nemůže být než podobné. Přitom tato konvergence problémů nemusí nikterak vyústit v konvergenci systémů.

Podle názoru G. Merzyna existují v současné době dvě hlavní nebezpečí pro světový mír. Jedním z nich je nová nebezpečná forma eskalace ve světovém zbrojení, budování protiraketových systémů, jev, který je možno nazývat vertikální proliferací. Dalším rozvíjením a prohlubováním defenzivních systémů, vzájemně proti sobě zaměřených, může vzrůstat nebezpečí pro světový mír. Dalším nebezpečím, jež může vážně ohrozit světový mír v budoucnu, je skutečnost hladu v rozvojovém světě a s tím související nestabilita této oblasti. Ukazuje se, že bude nutno definitivně skoncovat s interkontinentálním napětím mezi Východem a Západem i se zřetelem k tomuto nebezpečí, neboť rozdělený svět i rozdělená Evropa by po určité době nebyly s to vyřešit problém málo vyspělé části světa, respektive k vyřešení tohoto problému podstatně pomoci. Kromě jihovýchodní Asie, Blízkého východu, kde existuje akutní nebezpečí pro světový mír, je především Evropa oblastí, jež může a musí být stabilizována. Existují nutkové důvody, aby Evropě bylo umožněno znovu srůstat. Půjde o obtížný a rizikový proces, jímž je však nutno projít. Vzhledem k politickým skutečnostem ve světě a jejich vývojovým tendencím je doba zralá k tomu, aby se

v Evropě dospělo k větší pospolitosti.

G. Merzyn se pak ve svém výkladu zabýval některými otázkami souvisejícími s tzv. novou východní politikou západoněmecké vlády. Zdůraznil, že jde o to, dokázat světu, že jde o politiku důvěryhodnou a novou. Konstatoval, že tuto politiku započal již bývalý ministr zahraničí Erhardovy vlády Schröder, jenž se však setkal s nedostatečnou podporou ve vládě, v parlamentě i ve veřejnosti. G. Merzyn uvedl, že tato politika chce při řešení otázek vztahů se socialistickými zeměmi projevovat více ochoty, odvahy a porozumění pro zájmy a oprávněné požadavky ostatních. Nejobtížnějším problémem je přesvědčit svět, především však východoevropské země, že tato politika nechce mít za cíl nic jiného než normalizaci. Nová východní politika není též zaměřena proti NDR, přesvědčit o tom však je takřka neřešitelný problém. Strukturálně se nová východní politika rozpadá na politiku vůči SSSR, vůči NDR a vůči ostatním socialistickým státům, přičemž všechny tyto její hlavní směry mají svůj význam.

Po 20 letech jde podle G. Merzyna nyní o to, snažit se o sobě navzájem více vědět. Konkurenční koexistence je zajímavou věcí, kterou musí schvalovat všichni inteligentní lidé. Pro její přijetí bude rozhodující konvergence, souběh problémů, jež bude muset řešit Východ i Západ. Pan Merzyn poukázal na vztahy dobré vzájemné spolupráce mezi hamburským ústavem a bělehradským Ústavem pro mezinárodní politiku a ekonomiku a na formy vzájemných výměn, jež byly před několika lety ještě nemyslitelné. Zdůraznil, že je nutno budovat mosty vědecké spolupráce a lidského vzájemného respektování. Také v oblasti hospodářské přes dosavadní kontingentování v obchodě existují quasi-liberalizační programy a možnosti kooperace (též na třetích trzích). Možnosti k rozšiřování výměny a spolupráce v obchodě a hospodářství nejsou zdaleka vyčerpány. Spolupráce by měla být rozšiřována bilaterálně i multilaterálně, přičemž nelze podceňovat úlohu a význam turismu.

Závěrem G. Merzyn zdůraznil, že při současné, hlavně však při budoucí konstelaci politických sil ve světě může Evropa přežít kulturně i hospodářsky na

vysoké úrovni jen tehdy, spojili se Východ se Západem. Spory v Evropě jsou s ohledem k napětí ve světě (Vietnam, Blízký východ, třetí svět vůbec) luxusem, který nebude možno si nadlouho dovolit. Racionálně, moderně prognostikovaný vývoj ve světě v příštích dvaceti letech podle G. Merzyna vypovídá, že po uplynutí tohoto období budou ve světě existovat pravděpodobně tři velmoci: USA, SSSR a ČLR. Evropa pak bude moci hrát odpovídající úlohu jen v případě, že bude s to se sjednotit.

Těžiště diskuse tvořily otázky týkající se především podstaty a charakteru nové východní politiky západoněmecké vlády, otázky vzájemných vztahů obou německých států (uznání NDR *de iure* ze strany NSR). Čs. účastníci diskuse (A. Müller) poukázali na to, že až do nedávné doby NSR ve své zahraniční politice nevěnovala zvláštní místo a pozornost přímo politice vůči sousedním socialistickým státům. Její snahou bylo získat přednostně důvěru západních partnerů v NATO a prostřednictvím této aliance ovlivňovat vztahy NSR k socialistickým zemím a touto cestou vytvořit též situaci, jež by vedla i k znovusjednocení podle západoněmeckých představ.

Ředitel Merzyn odpověděl na tento názor tím, že opakoval známé a na Západě často tradované téze, podle nichž NATO bylo vytvořeno jednak jako obranná aliance vůči východní Evropě, jednak jako kontrolní systém vůči západnímu Německu.

G. Merzyn se v diskusi vyslovil proti současné politice NDR v německé otázce, jež se prý snaží naoktrojovat NSR maximální požadavky jako premisy před

normalizací vztahů dvou německých států. Prohlásil, že tato politika „vše nebo nic“ neodpovídá současné situaci v Evropě, kterou je nyní nutno brát jako hotovou skutečnost a jejíž řešení vyžaduje tudíž ústupky na obou stranách. To je prý také hlavní důvod, proč NSR nechce uznat NDR *de iure*, neboť se obává, že by to znamenalo konec a nikoliv počátky sblížení obou částí Německa.

V další části diskuse účastníci z čs. strany poukazovali zejména na to, že vláda NSR by měla jasněji formulovat svůj postoj v otázce východních hranic a vycházet ve své politice a svých návrzích důsledně z existujícího *statu quo* v Evropě, bez ohledu na to, že tyto záležitosti mají být definitivně formulovány podle čtyřmocenských ujednání až v mírové smlouvě s Německem. Ředitel Merzyn během diskuse prohlásil, že vláda NSR by prý byla okamžitě ochotna podepsat smlouvu o nonproliferační, jestliže by bylo zaručeno, že pak dojde ke skutečnému světovému odzbrojení, a to i u nynějších atomových velmocí, a nikoliv k další vertikální nukleární proliferaci. K navázání diplomatických styků mezi NSR a Rumunskem prohlásil, že nešlo o manévry vůči socialistickým státům, zejména vůči NDR, nýbrž že Rumunsko bylo proto první, že řešení této otázky bylo v tomto případě nejschůdnější a nejsnazší, neboť mezi oběma státy neexistují žádné hranicní ani jiné sporné problémy.

Ředitel Merzyn vyjádřil v závěru naději, že vědecké diskuse o otázkách zajišťujících obě strany budou pokračovat.

Josef Šlajchrt

PROF. GOORMAGHTIGH O STUDIU MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Ředitel evropského centra Carnegieovy nadace pro mezinárodní mír v Ženevě prof. John Goormaghtigh se ve své přednášce o mezinárodních vztazích, kterou pronesl 13. prosince 1967 v Ústa-

vu pro mezinárodní politiku a ekonomii v Praze, představil jako výrazný stoupenec tzv. nových přístupů ke studiu této problematiky. Zdůraznil je již úvodem proti přístupům tradičním, mezi jejichž